

נעמה שפי | שרירותיות באקדמיה

דרישות של אנשי אקדמיה לחשוף את הדיונים הנוגעים לקידום המקצועי והעימות בעניין של שני מרצים מאוניברסיטת בר-אילן חושפים את הקושי המהותי למדוד את עבודתם של חוקרים.

פעם זה היה פשוט: חברי האקדמיה, מאחרונות הגילדות המתפקדות עדיין, היו בודקים את עבודתו של מי שביקש לבוא בשערי האוניברסיטאות. מספר החוקרים היה מדוד, וסך פרסומיהם מוגבל. לאחר קריאה היו הפרופסורים חורצים גורלות. אך עם התרחבות האקדמיה נדרשו החוקרים לפרסם או לפרוש, ובעשורים האחרונים גדלה חשיבות מקום הפרסום, לעתים על חשבון התכנים.

הקושי לבחון את איכותם של חוקרים בולט במיוחד בתחומים הקשים למדידה של מדעי הרוח והחברה. במדעי החברה מתעדכנת מעת לעת רשימה של 2,500 כתיבי עת הנחשבים מרכזיים בתחום. מי שמסננים בקפדנות נחשבים לבמות יוקרתיות וראויות. במדעי הרוח אין רשימה, אבל הכל יודעים מה נחשב ומה נקלה.

אלא שלרשימות האיכות, הגלויה והסמויה, יש גם צד אפל - הפוליטיקה של כתיבי העת. לא אחת נשען כתב עת על קבוצה צרה של שופטי מאמרים, או על גוון מסוים של חשיבה, שמכתיבים סדר יום מסוים שאינו פתוח לקבל גישות שונות. לעתים מזומנות נאלצים חוקרים להתאים את מחקריהם לרוח התקופה, לרוח כתב עת מסוים ולז'רגון, רק כדי להתקדם. חוקרים העוסקים בתחומים צרים, כמו למשל היבטים מובחנים של מדינת ישראל - מכלכלה וממשל ועד לספרות ותרבות - עלולים להתקשות באיתור כתב עת מרכזי שיתעניין בעבודתם. אמירה ספציפית על חברה קטנה יחסית עלולה להיתפש כשולית.

במצב כזה מוצאים עצמם החוקרים נוטשים את נושאי המחקר המקוריים שלהם, או נאלצים להסתפק בכתיבי עת מן השורה השנייה או כתיבי עת של חוג מצומצם, שנחשבים פחות. הם מתויגים מיד כפחותי כישורים, בלי שאיש בחן את איכות עבודתם לגופה.

פרסום בעברית הוא כמעט טאבו, זולת מקומות יחידים וייחודיים ובתחומי חקר שמוקדם הוא ישראל והמסורת היהודית. ספרי לימוד אינם נחשבים פעילות אקדמית מספקת. המוסדות להשכלה גבוהה פטרו את עצמם מן החובה לבנות עולם אינטלקטואלי שלם, שבו גם תלמידי התואר הראשון ומתעניינים אחרים יוכלו להתעדכן בלימוד ובמחקר בשפתם הלאומית.

התוצאה היא שרוב ועדות הקידום בוחרות את כמות הפרסומים, את מיקומם ואת לשונם; אנגלית היא הנחשקת שבהן. כך קורה שהאקדמיה חוטאת לעצמה פעמיים: היא דורשת עבודת מחקר מרובה ומאומצת, אך בוחרת אותה כאוסף של קודים. רק אם עמדו החוקרים בסיווג השרירותי, יטרח מישהו לקרוא את עבודותיהם ולהעריכן.

הנסיבות המחייבות סינון ברורות. קלות ההוצאה לאור והדחיפה לפרסם כופים ריסון חריף מן העבר השני. אך דירוג אינו תחליף לקריאה. האקדמיה, שלמן הקמתה היתה חוד החנית של התוויית חשיבה משוחררת ממוסכמות, מטפחת היום ציות לכללים. בשיטה הזאת, יהפכו הקומיסרים של הימין לצדיקים; מלאכתם תיעשה בידי אחרים.

כל הזכויות שמורות, "הארץ" ©